

Респондент: Попенко Геннадій, (43 роки).
Хто записав: провідний редактор
(з видавничої діяльності та сайту)
інформаційно-видавничого відділу
Національного музею Голодомору-геноциду
Любов Гоцуляк.
Дата запису: 23.08.2022 року.
Спосіб проведення інтерв'ю: відеодзвінок.

Перше з чого я хотіла б розпочати, Ви взагалі особисто вірили в повномасштабне вторгнення Росії?

Ні абсолютно, я думав, що це країна, яка лише бравадою займається і вона ніколи не піде на глобальні зрушення. Бо війна проти України – це тектонічний злам в політиці, і він матиме величезні вирішальні наслідки для багатьох країн, організацій. Я певен, що ООН, червоні хрести, Божечки, Інтернешнл Амністі або там щось ще, вони не мають права існувати в тому форматі в якому вони є. І я слухав сьогодні по радіо звернення Генсека ООН і – це ганебно. На всі його сентенції, після кожного його абзацу, можна сказати: «Так так я знаю, наступний, так так я знаю, так так я знаю». Навіщо нести хрень? Абсолютно щирю, абсолютно стовідсоткову хрень. Він своїми словами не робить ніякої дії, його слова нічого не змінюють. А навіщо тоді слова, якщо вони не змінюють. Путіна не зупиняють, ані фільми, ані пісні, ані танці, ані новітні пангімуни або хто. Ніхто Путіна не зупинить, крім як чітка, жорстка військова відповідь, лише так. І чомусь світ, враження, що не хоче цього розуміти, це жахливо. Але є звичайно нормальні люди, які потроху прозрівають, які розуміють, що виявляється «раша тудей» не треба дивитися, виявляється це інформаційно-помоєчний канал, а не просто інформаційний. Зрештою, ця війна багато чого змінює в свідомості не лише українців, а й загалом громадян світу.

24 лютого ранок, яким був цей ранок, як він розпочався для Вас та вашої сім'ї зокрема?

Я не планував і не робив ніяких там валізок, рюкзачків тривожних і так далі, але я планував в своїй голові як це буде, що ми маємо робити і так далі всією родиною. Через те, коли нас розбудили там о шостій чи якій ранку, нас розбудила теща, каже, що там почалося вже, я спокійно розбудив дружину, намагався, бо вона дуже емоційна в мене баришня і вона фонтанує і треба дозувати, знати як з нею говорити, бо якщо говорити або напряду, або не

тими словами можна отримати надто великий сплеск, який буде відбиватися на здоров'ї всієї родини, ментальному і психічному і так далі. Через те навіть цю подію треба знати як її подавати не «Сонечко, у нас сьогодні війна!» і не «Аааа війна, напали!», треба знати як з нею говорити, відповідно розбудив саме таким чином. Почали збиратися, збирати дітей, в мене двоє донечок 10 і 2 роки. І та, що 10 років, вона звичайно вже все чудово розуміє і знає, і була в передчутті, і бачила мамині хвилювання, переймалася тими вібраціями, а маленька переймається менше, бо їй можна щось розповісти, що ми в окупації дуже часто і щиро використовували. Отож я зібрав усю цю команду, ми вискочили, зібрали всі речі, чітко все як і було заплановано, я забрав всі документи, там величезний стос був паперів, на рухоме і не рухоме майно, на дітей, на те на се, якісь медичні довідки, і забув паспорти. Я не знаю як це сталося!!! Я забрав абсолютно всі документи, я на кішку забрав документи, і забув паспорти внутрішні і закордонні. Це був епік фейл. Я це вже дізнався в окупації, тобто це те що я зробив. Але тим не менш, зібралися, вилітаємо з Києва, мені дзвонить моя двоюрідна сестра з Полтави, каже, що її донька, відповідно моя племінниця, в Києві: «забери Анічку». Я забираю Анічку, Анічці двадцять років, і ми от так от в п'ятьох окружними шляхами, знаючи маленькі вулиці, прориваємося з Києва, коли Київ стоїть весь у заторах на виїзд, ми вилітаємо і об одинадцятій годині того дня ми потрапляємо в Іванків. Переїжджаємо міст, це дуже важливо і це дуже важливий об'єкт взагалі в усій окупації і в усій розмові і, якщо ми там далі будемо там вести, а не ви вже скажете: «Та ну вас там нафіг, щось довго ви вже розповідаєте». То міст цей дуже важливий. Пролітаємо його, там стоїть буквально десятеро наших хлопців військових, до п'яти поліцейських і аж один БТР. Все це й була залога моста була. Потім біля моста вже в центрі живе теща, тесть. Ми заїжджаємо до них, просимо збиратися, їхати разом на захід, машина велика, є місце і вас посадити, і речі, і так далі поставити. Вони кажуть, що ні: коти, собаки будинок і п'яте і десяте, ми не можемо. Ми довго сперечаємося, бо тоді час інакше біжить і будь-яка хвилина – це дуже довго. Потім розуміємо, що вони не їдуть, починаємо облаштовувати сховок, виносити банки, етажерки з підвалу, а потім нам починають дзвонити вже, що по окружній проїхати не можна, виїхати не можна з Іванкова, бо їдуть колони, окремі частини. Вже є постріляні, виворочені на зовні, вражені, що крупним калібром, машини, є почавлені танком і так далі. І звичайно, якби ти там був сам або, що ти б міг прориватися, але коли з тобою двоє дітей і, коли з тобою твоя племінниця, вся родина, ясно, що ти не будеш їх ставити під загрозу. Тож ми сіли тут на свої попочки, сіли і сиділи один місяць і один тиждень.

Що найстрашніше було під час окупації? І власне як вона проходила, як проходили тоді дні, чим Ви займалися, чим Ви себе власне займали? Яка взагалі була ситуація у селі?

Це селище, це селище міського типу, його населення до десяти тисяч. Дев'ять. Зараз виїхало, можливо там сім або й ще менше. Тут є навіть дев'ятиповерхові будинки, їх три, житлових два щоправда, один не житловий. Пару п'ятиповерхівок. Ну, а решта звичайна така сільська забудова. От, і це теж важливо, бо всі тут живуть як в місті. Це колишній районний центр, зараз це центр ОТГ, але раніше це був районний центр і всі тут живуть, це ж центр всесвіту вообще, ти що, Іванків. Це найбільший район насправді в Україні і найменший за концентрацією населення, це накладає відбиток на психо-типи, на пересування, на міста на селища. Тут немає індивідуального водопостачання, тут центральне водопостачання. І коли москалі прийшли, вони відрізали все: і світло, і електроенергію, і інтернет зв'язок, навіть дротові телефони не працювали. Якийсь час вони працювали, вони упустили цей момент, а потім і їх теж відрізали. І відповідно, коли не стало електроенергії, не стало і води, бо насосна станція працює від електроенергії, а вода, поверхневі ґрунтові води пішли вже нижче, багато колодязів пересохло, помпи не працюють, бо немає електроенергії і буквально кілька було колодязів по Іванкову до яких люди ходили, ставали в черги. Наш сусід мав Слава Богу колодязь і ми до нього метрів сто до нього прогулятися. Так він днював і ночував біля колодязя, цей Микола, який втік в 14-му році з Криму з своєю дружиною від окупації. Купив тут будиночок, пофарбував ворота у жовто-блакитний колір. Біля річечки Тетерів, красива місцина. Все, маленький старий будиночок, але хай так, головне, що не з москалями, головне, що з нашими. Але вони зараза його й тут дістали. Цей Микола стояв з ранку до вечора біля цього свого колодязя. В нього колодязь такий, руками витягати, без оборотного цього кола. Він витягав, бо приходили жіночки, літні люди, діти за водою, він всім наливав воду, абсолютно ясно, що безкоштовно, без нічого і хотілося постійно йому щось приємне робити. Наприклад, він сказав, витягує і ділиться з нами своїми такими мріями окупаційними, й каже: «От найбільше, що я зараз хочу, окрім перемоги звичайно, це пляшечку сітро. Ну пепсі колки або чогось, бо я зазвичай звик, що я лягаю, а в мене там ковточок і заснув. І все для мене це ритуал і зараз мене ламає як наркомана, а магазини закриті, ніхто вже не працює». Перші дні магазини щось намагалися продавати той товар, який був, а потім звичайно постачань не було, всі дуже боялися. Багато магазинів так і не відкрилися, якісь магазини винесли, якісь магазини винесли москалі,

якісь магазини наші винесли, всяке бувало насправді в окупації, свідомість людей змінюється дуже серйозно. От, і ми цьому Миколі в одному з магазинів, який відкрився на один день за всю окупацію і бігом намагався все продати, ми знайшли пару пляшечок цього дюшесу і одну пляшечку цього дюшесу занесли йому. Божечки, це була певно найщасливіша хвилинка в його житті, радів як дитина. Але повертаючись до вашого запитання, бо звісно ж можна багато чого розповідати, якщо не будете зупиняти, то думка буде надто сильно ширяти, через те зупиняйте, кажіть: «я зрозуміла, давайте далі».

Якими були дні в окупації? Це найжахливіше, бо дні були однакові і однаково безнадійні. Це найстрашніше дійсно, що ти не маєш надії, ти не маєш вибору, ти знаєш, що в твоєму буденному житті звичайно ти всім керуєш сам, а якщо ти чимось не керуєш, ти навіть це можеш змінити. Тобі не подобається твій начальник, ти не можеш змінити цього начальника, ти можеш змінити роботу, можеш знайти іншу кампанію, яка буде платити приблизно адекватні ті ж самі гроші, буде в тебе якийсь там трошки інший соціальний пакет і так далі, і так далі. Але ти не будеш бачити ту людину, яка тебе дратує і яка є там токсична. Все в твоїх руках. Ти навіть можеш змінити країну, вперед. Тут ти нічого змінити не можеш. Ти прокидаєшся з цим відчуттям, ти з ним засинаєш. Ти протягом дня, і це реально фізична нудота, ти її реально відчуваєш, ти не хочеш їсти через цю нудоту, це психосоматика, воно настільки тебе послаблює. Ти не відчуваєш бажання займатися спортом, побігати або що. Ти нічого не відчуваєш, в тебе немає ніяких бажань. І, якщо ти звичайно будеш далі поглиблювати свій цей стан, ти можеш вийти в дуже неприємний, дуже глибокий депресивний стани. І кожен з нас мав тут свій спосіб виходу з цих станів. Намагались одне одного підсмикувати звичайно.

Я щоранку прибирав Ну, тут в загалі, коли ти сидиш в селі з такими умовами, тобі не було як сидіти, бо тобі треба наносити наприклад ванну 150 літрів води з річки. Ванну повністю набрати – це 150 літрів, одне відерце – це 10 літрів. Ти береш два відра, занесиш 20 літрів, ну і таку кількість ходок під горочку з горочки тобі треба сходити до річки і наносити власне для того, щоб позливати туалетні маси. А що вже казати про те, що тобі треба набрати 10 літрів води, нас було дев'ятеро в хаті, старі, малі, всякі там, велика родина. Тобі треба наносити 10 відер води для кухні, для того, щоб помити якісь там речі, помити в квартирі так само і так далі. Ще вода на готування. Багато дуже справ треба було переробити, дрова перерубати і бла бла бла. І ти не міг сидіти і це дуже сильно рятувало. І треба було бути спокійним, це було найважливішим, бо кожна людина, тим паче тут, цей соціум, дев'ять людей в хаті. І ніколи дев'ятеро людей в цій хаті за таких умов не стикалися. Кожен як натягнута струна, кожен, якщо копнеш трохи, може лопнути, а не

задзвеніти. Відповідно це дуже тонкий момент, коли треба робити маневри. Тобі самому погано, тобі нічого не хочеться робити, не хочеться комунікувати, нічого. Але ти маєш це робити, бо якщо ти не будеш цього робити – буде горе. Родина може далі не спілкуватися, розлятися. Я чесно кажучи з однією з цих людей, з дев'яти осіб, ще й досі не спілкувався. І мені цікаво коли, коли ми почнемо спілкуватися, бо мені здається, що це не від мене залежить, що не я маю зробити перший крок, але то така глибока і тонка історія. Напевно зараз не місце для неї. Просто її можна використати як приклад того, що це дуже тонкий момент. Ну і звичайно навколо ці москалі, звичайно навколо ці сусіди, які прибігають: «Ой у нас обшук, ой у нас ФСБ, ой того вбили, того постріляли. Ой починають пропадати хлопці, приїжджають в багатоквартирні будинки і забирають всіх хлопців. Хлопців забирають без татувань, без шрамів, без якихось там відміток на тілі. І зараз їх шукають, саме таких хлопців, шукають там по Іванкову, всі їх ховають». Потім пішли якісь там новини: «Ой там дівчат згвалтували». Звичайно починаємо ховати дівчат. В домі є зброя, що робити? Якщо прийдуть з обшуком? Ми сиділи, робили такі родинні наради, що нам робити. Це було дуже важко, бо не хотілося взагалі про це говорити. Це нонсенс, але ти розумів, що це треба проговорити і почути думки всіх. Як ми зазвичай проговорюємо, що поїдемо на базар і що ми будемо купувати, і що нам потрібно готувати там на тиждень. Там ми будемо купувати перчики і будемо робити фаршировані перчики, чи будемо купувати капустку і робити капустяники, голубці. І ми проговорювали, от добре, приходять вони. І знов таки, приходять хто? Є підрозділи ФСБ, які катаються по Іванкову, ми вже знаємо їхні машини, ми вже знаємо як вони виглядають, чим вони відрізняються від інших підрозділів. Ці підрозділи мають списки всіх людей, якщо служили в якихось там урядових організаціях, силових відомствах. Вони навіть приходять до тих людей, які служили в відомствах. Вони виїхали в недалеке село і живуть в хаті, де вони не прописані і до якої не мають ніякого стосунку. Тобто крім підготованих списків, те, що в них було зроблено добре домашнє завданнячко, їм ще й місцеві на жаль теж допомагали знайти тих людей, які їм потрібні. Крім цих приходять ліві люди, ліві москалі, які там захотіли пошукати поїсти, які захотіли пошукати якоїсь наживи людської або не людської. Відповідно, хто буде до тебе приходити, від того залежить твоя поведінка. Але зброя, ховаємо зброю, чи, якщо у нас знаходять зброю і кажуть: «О так ви значить Бандерівці, націоналісти і ми будемо вас вішати». Бо в сусідньому селі, в Термахівці, шістьох хлопців взяли і вони пролежали двадцять днів здається. Коротше, два тижні і ще з чимось вони пролежали в березневому форматі, мається на увазі з нічними

мінусами, вони пролежали на блокпості просто на землі. Весь час з зав'язаними очима і з зв'язаними руками і ногами, їм тільки це послаблювали на час, коли вони могли поїсти. А взяли їх через те, що їм сказали, що вони корегувальники. Я з ними особисто спілкувався, ми знімали з ними там сюжети. Одного взяли, що в нього форма камуфляжна батькова на рибалку висіла в сараї. Корегувальник. Іншого взяли, бо він збирав старі мобільні телефони, типу Сіменс Ц35 або що. Сказали: «О ти корегувальник, в тебе багато мобільних телефонів». Когось взяли через те, що в нього карта України дорожня на стіні і так далі. Ясно, що це ідіотичні прискіпування були і можна було прискіпуватися до чого завгодно. О, у вас світло зелені стіни, ви любите зелений колір, значить ви військова людина або щось таке. І не можна було їм повністю вгодити для того, щоб: «не заберіть нас, будь ласка, ми зробимо все, що завгодно, тільки не заберіть нас, будь ласка». Але все одно ми проговорювали якісь моделі поведінки як нам діяти в тій чи іншій ситуації. До нас приходять ФСБшники, мародери, гвалтівники чи хто. Але, коли ми ховаємо зброю, а ми вирішили ховати зброю, замотали і вилучили з оселі, то не дай Боже вони хочуть від нас, чогось позбавити нас: честі, життя чи ще що, як ми захищаємося? І ми розуміємо, що ми просто беремо кухонний ніжик і кидаємося на них з кухонними ніжиками? І це так тупо, це так погано, що ти розумієш, що не буде в тому правильного результату, ти не вийдеш переможцем з цієї ситуації, ти просто маєш прийняти цю ситуацію такою якою вона є. А вона є безнадійною. І це жахливо, що ти маєш прийняти безнадійність.

Особисто до В ас приходили до будинку?

Ні, нам пощастило, бо по-перше про більшість тих людей, які живуть в цій хаті немає ніяких документів. Бо в цій хаті прописані теща і тесть, все. Вона з дитячого садочку, він пенсіонер-чорнобилець. Приводу прийти конкретно, а не випадково, не було. Були бажання і були можливості, щоб вони прийшли випадково і це доволі комічна ситуація, бо вулиця у нас тупікова. Це дуже добре, бо москалі дуже сильно боялись. Вони не заходили в ліс, вони, це як щурі, собаки, вони на інтуїтивному рівні вони відчують коли можна, коли не можна вкусити, зайти, пройти. Собака ніколи не потнеться в незнайомий глухий кут. Вона не знає що це, вона не знає, що там може бути. Так само і ця тупікова вулиця, коли вони заїзжають там не має проїзду, вони бачать, що там не має проїзду, що там стоїть знак. Якщо не дай Боже якісь партизани, якщо що куди нам тікати і так далі. Вони ніколи такого не робили. Через те вони певною мірою вони боялися нашої вулиці. Наша вулиця певною мірою своїм станом, своєю сутністю нас охороняла вже. Але

була ця комічна ситуація, коли ми живемо дуже близько до центру і в центрі роздавали час від часу гуманітарну «допомогу», приїжджала маленька газелька і невеличкі пакети роздавали людям. Це була гуманітарна така на камери, бо приїжджали якісь там, ми вже потім дізналися, міністри закордонних справ днр, якась баришня приїжджала, Царьов приїжджав в сусіднє село Катюжанка, там роздавав гуманітарну. Була й інша гуманітарка, якщо вам треба про неї розказати, то я вам про неї зараз розкажу, але ця була конкретно на фоточки, на відео і так далі: «ану скажіть, посміхніться і так далі». І от люди приходили, але не в тому об'ємі в якому їм хотілося і вони якось відправили трьох молоденьких солдатиків строковиків, відправили по навколишніх будинках. Вони попхнулися в нашу вулицю, зайшли до найближчого найвищого там будинку на нашій вулиці і там жив якраз чоловік, який працював в адміністрації. І вони до нього теж зі списком навіть строковики прийшли. Кажуть: «Здрасті, ви такий то, такий, ви працюєте в адміністрації, ми знаємо, давайте пройдетесь з нами». Він: «Куди, навіщо?» «Пройдемо, гуманітарочку отримаєте». І він такий: «А, гуманітарочку, клас, давайте підемо». Він людина така, що запропонували гуманітарочку, ну підемо. Виходе він з ними йти по гуманітарочку, вони кажуть: «А внизу там по вулиці живуть люди?» Він каже: «Давайте сходимо запитаво». Окей, вони йдуть з ним, він веде далі. Добре, що на вулиці нікого там не було і вулиця така недуже жила, тільки кілька будинків там жилих. Кілька людей там чи не відкрили двері, коли їм стукали чи шо. Він прийшов до нашого сусіда, який тут перед нами туди на кінець, на виїзд з вулиці живе. І от там цей Альоша, сусід стукає до цього Альоші: «Альоша, виходь, візьми гуманітарочку, то сьо». Альоша, він своєрідно проводив час в окупації, він намагався напевно забути і не бачити все те, що відбувається, і коли він почув «Альоша, Альоша, виходь гуманітарочка», він побачив крізь парканчик касочки, касочки і стоїть цей сусід, він доволі високий, кличе його, і Альоша баче касочки, і він в цьому стані каже: «Хлопці, нарешті, скільки ж можна, ми тут за... сидіти тут під цими ... москалями, вони вже нас за...» і з цими терадами, не припиняючи говорити, він відкриває двері і впирається в хлопців, в їхніх хлопців-мудаків і їхні шеврони триколонні. Йому дуже пощастило звичайно, що це були строковики, які зрозуміли комізм і конфуз цієї ситуації, вони такі «хехехе» і порозумілися на тому, що це уряди посварилися, а ми тут, що ми маленькі люди, ми вам гуманітарочку, а ви тут в прекрасному настроєнні будьте. І зрештою, коли вони кажуть: «ходімо далі по гуманітарочку по вулиці», Льоша, як би він себе там не почував, сказав: «а там всі виїхали, там вже нікого нема, все». І вони не дійшли до нас, розвернулися і пішли. Але чесно кажучи ми настільки шифрувалися, що ми

навіть, у нас є кілька виходів з ділянки, ми той вихід, який на вулицю, коли присипало снігом, ми туди не виходили, ми виходили іншим, для того, щоб було дійсно схоже, що ніхто тут не живе. Світлове маскування було робити дуже легко, оскільки електроенергії не було. Так що ховалися як можна, але з москалями все одно потім звісна річ все одно стикалися і спілкувалися, я вже сам потім підходив, і проводив якісь роз'яснювальні роботи.

Які роз'яснювальні роботи проводили?

Можна почати з того, що всю окупацію працював хліб завод, це величезне щастя для людей було. Вони якраз закупили велику кількість борошна, якого вистачило на весь час і навіть те борошно, яке привозили москалі в своїй гуманітарці, їм не потрібне було. Єдине були перебої з дріжджами, але їх там якимось чином шукали, не було електроенергії, але знаходили генератор, знаходили дизель на той генератор, якимось чином все це привозили і хліб завод працював. Але велика проблема те, що вони могли випікати в день від 300 до 600 хлібин, а черга збиралась 1000 людей. І перші дні звичайно це був жах, були бійки, були сварки. Летіли зуби, лилася кров від кулаків у людей за хліб. Це було схоже на середньовіччя абсолютно. А потім за допомогою кількох ініціативних людей, вдалося налаштувати схему. Бо коли немає схеми виникає ось така феодалність. Я там сильніший, мені це і треба, а коли є схема, з'являється консенсус, з'являється вже інтелігентне вирішення проблем. Але все одно ці схеми постійно мінялися, з'являлися люди, якісь горлопани, які постійно пропонували щось, постійно змінювали, «давай будем так, не так». І це кожного разу треба було відстоювати цю схему, щоб не пішло знову так, що хто сильніший той і більше забирає. Але це ще не все, бо ти, коли ставав в чергу, коли навіть 600-тим або навіть 700-тим, ти все одно стояв. В руки давали один буханець хліба. Можлив, якщо в тебе в дома є діти, то ще можна було купити маленький пакетик пряничків, це було велике щастя. Але люди все одно стояли, бо була надія. Можливо хтось не прийде, можливо щось станеться і вони випечуть більше хліба і люди все одно стояли. І я приходив о третій ночі, я виходив за комендантської години, без ліхтарика і без нічого, округними вулицями, вздовж річечки, це не вулиці – це стежки. Йшов до того хлібзаводу, це десь два, два з половиною кілометри, навпомацки, бо іноді були світлі ночі, а іноді були темні ночі. Ти ставав і там вже з людьми чекав, чекав десь 14-ть годин. Десь о четвертій годині ти вже отримував один буханець хліба, гарячого, теплого. Це був найсмачніший хліб в світі, ти його приносив до дому, всі накидалися і розмітали його. Хліба потім в руках не було і ти потім такий: «Окей, завтра піду». І щодня ти так ходив, ну не щодня, бо ти все одно

не міг там прокидатися кожного разу в три з чимось й іти і стояти так довго і мерзнути, бо все це було важко. Тому хтось там підміняв, інші люди теж ходили з нашого будинку. Але все одно це було важко, тож не кожен раз так робив. Проте це все одно дуже сильно так діставало, весь цей процес, звісно. А ще там в цих чергах були істерики, була фейкова інформація. Бо інформації не було, телебачення, інтернет все відрублено, в нас були батарейочки, і ми могли слухати радіо і таким чином ділилися з людьми інформацією, зупиняли балаболів, які говорили, що тут вже скоро буде чорнобильська народна республіка, що скоро прийдуть россвет, росзаг и роснефть і рос то і рос сьо. І один раз стоячи вже так доволі тривалий час в цій черзі, вислуховуючи це все і заспокоюючи людей, знову приїхала москальська гуманітарна. Москальська гуманітарна, це в масовому форматі, не в такому показовому як була в центрі, а тут в масовому до хлібзаводу приїздила форматі. Приїжало два камази тентовані з двома броне автомобілями захисту і підтримки, виходили військові, кликали людей з черги. Виходили якісь специфічні люди, які в основному залізли на тентовані камази, викидали все те, що було всередині. Потім вони за командою москалів могли взяти першими, що там було лежало на землі, а потім, коли вони взяли, ніби там привілейовані ті, що попрацювали. Потім всі решта могли за командою москалів накинутися і позабирати те, що їм хотілося з тієї кучі. В основному звичайно вся решта черги стояла і на це все дивилася в приблизно такому форматі на те, що там відбувалося. Але звісно дуже багато людей велися на цей атракціон, хтось через те, що мав таку вдачу, хтось через те, що мав дійсно такі великі потреби, що робив це. І от одного разу слідкуючи за цим і розуміючи, що до твоєї черги ще стояти і стояти невідомо скільки, я побачив як крайній з тієї охорони, що приїхали на броне автомобілях, зі снайперською гвинтівкою стоїть, ніби так в оцепленні, вони так робили таке оцеплення. Стоїть і в снайперський приціл розглядає навколишні принади, пташок, труби або що. І така його романтичність підстьобнула мене і я підійшов і почав з ним спілкуватися. Почав спілкування з питання: «Що, коли до дому?». Бо звичайно все те що хотілось йому говорити, ти не можеш говорити адже зброя у нього в руках, окупант тут він, а ти просто людина, яка прийшла за хлібушком, яка максимально заросла, щоб була сива борода, а в мене сива борода, щоб було схоже на чоловіка який нічого напевне не може їм зробити і не є небезпечним. Прийшов почав з питання: «Коли ж до дому?». Слово за слово і зрозумів, що передімною такий ідеологічний гітлер-юнгівець. «Я в 14-ом году на восток пошол, меня не взяли потому, что я малой, я бил несовершеннолетний, дети донбаса, якась алея ангелов, на на на. Восем лет там бомбят, долбят бамбас і

так далі». Кажу: «Зрозуміло, то все прекрасні штампи, які насували тобі в голову, давай будемо розмовляти фактами». Бо коли ти бачиш людину, яка емоціонує, а не говорить фактами, це прекрасно, бо ти можеш з ним перейти на той рівень, де він не є на своєму полі. І ми почали говорити наприклад про українську культуру, про українську мову, російську мову і так далі. Що тут рускоязычних притісняють? Я з тобою говорю на руском, я з рускоязычної сім'ї, я на половину рускій і, что у меня половина сім'ї говорить по рускі, нікогда і ні каких утісков і притесненій нічого там не било. Але з іншого боку давай поговоримо про українську в росії. Про неурядові українські організації, які заборонені повністю в росії. Той самий Конгрес Українських націоналістів, будь-яка українська організація заборонена в росії. Давай поговоримо про організації російські, які дозволені в Україні. «Мм... дак это такой». Окей, добре, давай будемо говорити про освіту, розкажи мені скільки Українських шкіл в росії? Давай поділися зі мною інформацією. Ну давай скажи скільки класів, якщо навіть шкіл немає, скажи скільки класів може десь там в якійсь школі там на Далекому Сході, де багато Українців, або там в Воронежі або Курську, де багато українців, десь якийсь клас є, розкажи мені, знаєш? «Я не знаю». А я знаю, жодного, уявляєш, жодного класу, жодної школи. А у нас є сотні, сотні шкіл, а не класів. Можеш уявити собі скільки там російськомовних класів. Що, ми маємо йти до вас війною? Окей, добре, давай поговоримо про культурні центри, скільки російських культурних центрів в Україні, скільки українських в росії. Уявляєш? Нуль! Ми з ним по цих фактах починаємо говорити і він звичайно починає плисти, звісно по троху починає давати задню, ми з ним багато про що говорили, можу зараз дуже довго переповідати цю розмову, але навіщо вона взагалі потрібна. Головне, що з того, що з початку «Да я, да вот і ти, ти, ти атамстіте і п'яте десяте», ми закінчили все тим, що він почав мені говорити: «Так это что, это не моя война, я ж тут я, меня заставілі і у меня вообще, у меня сесія, мне сесію нада сдавать, а я вот тут, какой ужас понимаєш, какой ужас, вообще я в шоке, да это надо все заканчивать». Коли говориш з людиною, коли даєш їй факти, а факти звичайно не на користь росії, коли ти маєш час перепрограмувати його мозок і ти маєш силу стриматися і не випускати емоції і весь той негатив і агресію, яку ти до нього маєш. Вмієш заховати за голими фактами, ти тільки тоді можеш їх перепрошити. Але для того треба його висмикнути з його території, щоб навколо не було людей, які будуть підгавкувати, аби у нього був час на це спілкування. Щоб були підготовані факти для того, щоб кинути їх на його ґрунт. І все це сталося, але звичайно я не кажу, що відтепер цей снайпер ніколи не тисне на курок. Ні, в жодному випадку, він буде далі робити, що він робив, бо це ніяк його не

змінить. Бо ніякі розмови москалів не змінять і не зупинять. Лише війна і лише чітка жорстка збройна відсіч.

Чи багато у селищі взагалі проросійських людей було? І чи були власне, ну я думаю, що були, якщо були ті списки, то відповідно...

Що мається на увазі російських людей? Чи багато було військових?

Ні ні, проросійських, цивільних? Цивільного населення, з цивільних, але які: «От ми чекаємо руський мір, який прийде нас визволить», були власне такі? Але я думаю, якщо були списки, то відповідно і були люди?

Да, безумовно були люди, але я чесно кажучи сподівався на гірше, я думав, що буде гірше. Бо це такий специфічний район, близький до Білорусії, можливо там багато родичів в Білорусії, можливо, я знаю тут кількох білорусів, які живуть. І я зі своєю позицією, я мав би, я думав, що я матиму великий сум з того, що я буду бачити тут під час окупації і після. Все не настільки звичайно плачевно і жахливо як мені малювалося, але є люди, все одно є люди ще й досі, ба навіть один з сусідів на наші запитання: «Так а що, як і що?» все одно починає говорити: «Так а що, рускіє же бьют только по военним объектам». Він пробув в окупації, він був в окупації, він приходив до нас і просив картоплі, бо йому не було що їсти, йому і його родині. І коли до тебе приходить людина і просить їжу, їжа змінює свій статус, все міряється їжею. Не грошима, не твоїми силами, не твоїми роками, все міряється їжею, бо коли закінчаться макарони, буде гречка, коли закінчиться гречка, що буде? Ти не знаєш, ти не знаєш, коли закінчиться окупація, ти не знаєш на скільки тобі треба розтягти ці макарони. Не сьогодні, а завтра фух все, чи треба вже їсти по сто грам на день, щоб вистачило на весь цей термін, чи можна зараз вже нормально бабахнути стільки скільки хочеться. І от приходить до тебе людина і каже: «Нам нема що їсти». В тебе дев'ятеро людей в хаті. В тебе умовно кажучи наприклад там три мішки картоплі. І що ти будеш робити? Ти будеш віддавати людині чи не будеш віддавати, чи скажеш нас багато. Дуже важкий, дуже емоційний, дуже глибокий такий вибір, який дуже важко робити, його не хочеться робити і не хочеться бути в цій ситуації. Але треба щось робити і відповідно ти проймаєш гуманне рішення. Ти звичайно виділяєш той мішок картоплі цій людині і, вона має що їсти протягом окупації і добре, що окупація була стільки скільки вона була і добре, що ми запаслися на стільки на скільки могли. Кожна з мініродин, які тут була в цьому будинку, принесли дуже багато до спільного казана і відповідно нам вистачило і я розумію, що якби не дай Боже окупація тривала

стільки ж, або ще й більше, нам би вистачило. Але ми того не знали, бо ми мали безнадію, ту саму безнадію, яка є найстрашнішою під час окупації.

У Вас проблем з харчуванням як таких не було?

Специфічні. Коли ти маєш дворічну дитину, вона не знає, що таке війна, голод, якісь потреби або що. Вона виросла в мирному середовищі, нормальна європейська залюблена дитина. Вона любить от таке печиво, і в неї таке печиво є, вона знає, що це нормально. І коли в неї це печиво закінчується, вона починає вередувати і просити це печиво. І ти кажеш: «Дивись, Святка, зараз його немає, але ми завтра або й зараз йдемо в магазин і купуємо це печиво, добре, не кричи. Все. Вона не кричить вона знає, що є перспектива, в неї є надія. Коли тут в от такій ситуації закінчуються її печиво і наприклад лишається печиво Марія, і вона починає кричати, ти їй пояснюєш, а вона не може зрозуміти, бо це не типова ситуація, і в два роки це важко зрозуміти. Але звичайно вона там два дні кричить, вередує, потім як нормальна людина приймає ситуацію, починає їсти печиво Марія. Поки вона їсть печиво Марія ти думаєш далі, а що буде далі, коли закінчиться печиво Марія, якого звичайно там необмежений запас, ти їй що будеш казати? Давай замість печива будемо їсти смачненькі макарони? А коли закінчатся макарони, що далі? І всі ці думки їх не хочеться думати, вони страшні. Тож їжа була, ми запаслися, але були люди, яким реально не було що їсти. Для нас найстрашнішим була та перспектива, яку ми не мали і не знали, що нам вистачить їжі, не вистачить їжі. Не було електроенергії, все те, що було в холодильниках, все те потекло звичайно. Ми робили хитрі схеми, ми заморожували на ніч лід, бо мінус був, ми заморожували воду, отримували лід. Зранку брали продукти, які були на вулиці, заносили їх в темне місце в літній кухні, обкладали льодом і воно так лежало, а потім міняли. Потім знов на ніч виносили продукти, робили з води лід, знов заносили і постійно таскалися з продуктами. Таскалися з продуктами, бо розуміли, що до нас можуть прийти. Якась пачка макаронів, якась печиво лежало там, якісь кілька пакетів каші, якась печиво було закопано там, щось лежало в якомусь бідоні, а той бідон був захований на якомусь там гаражі. В нас було кілька схованок, бо ми не знали, що буде. Тож проблем з їжею особисто в нас не було, але багато людей потребували так само як і наш сусід. Наприклад був рибхоз місцевий, він називався риб-жаба, місцеві його називають так, смішна назва риб-жаба. Вони вирішили роздавати людям рибу, вони за весь час роздали 75 тон риби, це неймовірна кількість, на 8 мільйонів гривень. Вони могли цю рибу зберегти, вона була в них в маленьких ставочках, зимувальниках так називаємих і там не було циркуляції повітря, бо не було електроенергії. Вони

могли просто цю рибу перекинути, через дорогу знаходиться великий ставок, і у великому ставкові вже природна циркуляція, риба там вже б спокійно жила. Але вони вирішили, що ні, вони щоранку виловлювали ту рибу і щоб не перекидати в великі ставки, вони її роздавали. Буквально один крок, ти її виловив і через дорогу перекинь і збережи собі ті 8 мільйонів. Вони ні, вони пустили цю тему, вони розказали, звичайно з вуст в уста, про те, що вони роздають рибу. І люди ходили навіть з 30-ти кілометрової зони пішки, люди ходили по цю рибу. Бо людям реально не було чого їсти, бо це велика глобальна проблема українського села і там селища, що люди звикли до магазинів, що це не проблема, це норма сучасна. Все є в магазині, навіщо робити великі довгі запаси. В Іванкові, коли закрилися магазини, коли не було де взяти молочку, каші, суміші, дуже страждали мами, а наша ще тоді особливо любила молочко, їй було не два з чимось, а лише два роки. Були ще менші діти звичайно навколо і не було молочки. То, що було робити? Далеко кудись до якоїсь там ферми де корови ніхто не піде. Всі боялися. Блокпости, могли і постріляти, і випадково, і не випадково. І тут в Іванкові є жінка Марина на вулиці Рильського живе, в неї є сім корів, в неї сім дітей і сім корів. От так вона вирішила в своєму житті позиціонувати себе, на кожную дитину по коровці, або що це там таке, або число сім їй подобається. І всі постійно щодо неї ставилися певною мірою упереджено: «А, Марина, це та, яка сім корів має?». Це було трохи дивно. Але під час окупації до неї з п'ятої ранку вишиковувалась черга, га інколи під парканчиком люди стояли і просили хоча б скляночку молочка.

Як вдавалося взагалі відволікати дітей? З старшою в принципі зрозуміло, 10 років, все таке. А молодша два рочки, я так розумію на вулицю ви не могли спокійно виходити, в принципі не виходили, потім в неї ж були свої улюблені іграшки улюблені місця?

Навпаки, більша проблема була зі старшою, бо вона все розуміє, бо вона вже доросла і в неї були напади паніки. Справа в тому, що коли москалі зайняли Іванків, вони зайняли його швидко, вже 25 числа це була їхня територія і вони робили обстріл подальших територій з сусідніх вулиць, там сям. Вони не обирали місце, вони не виїжджали за окружну, вони стріляли де попадеться. Їде машина з мінометом, тягне міномет великий на лафеті, вона стає тут прямо посеред дороги, на центральній вулиці, розвертають свій розрахунок, починають вести вогонь в український бік. Бахало сильно, бахало настільки, що у нас просто від цих вибухів, від вильотів тріскалися шибки, тріскалося скло. І ще одне велике страхіття для дівчат було – це

реактивна авіація, це винищувачі і штурмовики, які літали над нам, буквально чиркаючи пузами дахи, бо вони летіли максимально низько, щоб бути поза зоною нашого ППО. Але це дуже близько було, це такий рев, що ходив ходором будинок, коли вони пролітали, а вони робили дев'ять, десять вильотів на день. Це страшний звук. І для малої ми ще могли пояснити, ми розповідали, що це наші літаки, вона раділа нашим, для неї це був не страшний звук, це в мами там все зжималося і вона не знала куди бігти. Я розумів, що немає куди бігти. І у старшої, старша забивалася в куточок, закривалася руками, певною мірою істеричувала і нічого не допомагало, бо коли ти кажеш «не істеричуй», або «все буде добре», що це змінює? Знов таки, їй допомагала лише логіка, коли ти сідав поруч із нею, брав її за руку і розповідав: «Так, це страшний момент, цей чувак летить бомбардувати не Іванків, а наприклад Бородянку. В нього є завдання розбомбити такий, такий об'єкт, житловий, не житловий, то вже таке. І в нього є обмежений боєзапас, і цей БК коштує певних грошей, і в нього є певне завдання, якщо він не виконає це завдання, він отримає наприклад там догану, не отримає чергову там зірочку на погони і так далі». Ми коли з нею говорили про таке, вона розуміла мінімальність ризиків потенційного удару і виходила з цього стану. Це вже потім, коли я почав їздити після декупації, почав їздити по району, бо намагався співпрацювати з столичною радою, адміністрацією, намагався заводити якісь фонди, якісь організації не урядові, бо від урядових зараз допомоги не має, тільки після закінчення війни, а скоро зима. То я почав бачити маленьке село, яке розбомбили через те, що воно було на лінії зіткнення, і через те, що воно було, його розбомбили. І де там логіка, я не знаю, але саме логіка в ті дні в Іванкові допомагала їй виходити з цього жахливого нервового ступору. І вона зараз в Ірландії і не хоче повертатися, вона там вже три місяці за дитячою програмою в родині. Вона каже, що сумує безумовно, вона все розуміє і це жахливо. Але це і нормально, я абсолютно її розумію. З малою було трошки простіше, ми виходили, ми гуляли, вона дивувалася звичайно чому ми не ходимо на стадіон, чому ми не їдемо і не повертаємося в Київ. Вона страшенно просилася в Київ, вона істеричувала як просилася в Київ, вона звикла до басейну, вона звикла до батутів, вона звикла, що з нею працюють, що є розвиток якийсь. А тут, що ти можеш почитати книжечку, ти можеш порухувати палички, ти можеш вигадувати якісь ігри. Але це все звичайно не те до чого вона звикла. Проте це все одно не на стільки страшно як зі старшою донькою, коли ти виходиш з нею гуляти на вулицю, над тобою зависає цей КА-52 гелікоптер і ти бачиш як тебе розглядає пілот. Бо це так близько, що ти можеш так само розглядати пілота, він зависає не десь там далеко, що ти бачити образ, ти можеш

роздивитися все, абсолютно все не лише на гелікоптері, ти можеш роздивитися все на пілоті, в чому він одягнений, що у нього на голові. Все це бачиш і він дивиться на тебе, а ти дивишся на нього. І ти гуляєш з дитинкою і ти розумієш, що ви можете побігти зараз в хату і що? Якщо йому захочеться пустити щось в хату, це не врятує вас, що ви побігли в хату, ти можеш побігти в погріб, але погріб так само не захищений від удару ракетою, яка в нього. І дитина так само це розуміє, так само треба було це їй пояснювати.

В Іванкові були штаби окупантів? Повинні були бути, я так розумію, вони були і власне де вони були? Чи відомо щось?

Це неймовірна історія, неймовірна ситуація, і чесно кажучи ми от сьогодні робили запис програми «Загублений світ», це програма, яку ми робимо, програма про містику про інші погляди на паралельні реальності. І одна з програм, яку почали вони робити, керівництво вирішило робити, вони роблять програму про Іванків. Бо я їм розказав як воно все було і я сам абсолютно не вірив в містику, це людина від цього світу, але я дійсно багато чого не можу пояснити, так є звичайно логіка. Та москалів в Іванкові не було, тобто вони були, але постійного розташування їх не було, було гарнізоном. В сусідній Катюжанці, яка звідси кілометрів 15, там стояли в школі, а школа там просто прекрасна, це опорний заклад освіти, в кожному класі велика плазма, мультимедійні дошки і так далі. Ну москалі такого ясно що не бачили, якщо вони не бачили бойлера, що вже казати про мультимедійні дошки в класах. Вони звичайно все рознесли, вони звичайно все позабирали в свої БТР-и коли виїжджали. Місцеві розповідали, що він от плазму сує, а вона вже не сується, бо там вже стільки цього барахла, він кидає плазму на землю, і розстрілює плазму, як по Островському: «Да не доставайся же ти нікому». Там стояли кадирівці, кадирівці, які відрізали людям частини тіла, зв'язували ці частини тіла, робили з них щось на кшталт гірлянд, або що. Це все було там, бо там стояли ці люди, і вони стояли там довго. Нарили окопів і по сусідніх селах, там в Обуховичах теж стояли моторизовані якісь там піхоти. І вони як рили? Стоять дві хати і весь простір між ними вони чітко вибрали і туди поставили свою техніку, а все те, що вони вибирали, вони накидали на хату, хати закидані землею по дах. А потім, коли вони виїхали, ґрунтові води моментально піднялися і будинки почали сповзати. Добре, що громада швидко об'єдналася і позасипала ями, бо посповзали б всі будинки. Отам люди, нелюди точніше, ці стояли, в Іванкові їх не було. Чи то через те, що в Іванкові був міст, всі мости далі вище за течією річки Тетерів, всі були підірвані і москалі не могли потнутися через ті мости, вони йшли лише через

цей міст. Відповідно це був дуже навантажений і напружений їхній транспортний вузол. Тут не можливо було застоюватися, бо це як умовно кажучи в кишківнику, якась проблема і ти розумієш, що якщо там хоч трошки більше застою то може бути і гангрена, і так далі. Відповідно треба, щоб максимально швидко все там пролітало через цей міст. І вони це забезпечували, вони про це дуже сильно дбали. В Іванкові є окружна, в основному вся техніка йшла лише окружною, Іванків це теж сильно рятувало. Дуже рідно заїжджали в Іванків. Так вони собі по дивних картах, по дивних локаціях, навігаціях їздили. І першу колону, яку я знімав о п'ятій чи о шості ранку 25 числа – це перша колона, яка в Іванків зайшла, я сховався та засняв її, то вони не знали куди вони потрапили. Вони моталися по центру як навіжені, кожен п'ять хвилин зупинялися, розкладалися, вибігали кулеметники, розлягалися навколо, чогось чекали, потім збиралися і знов кудись їхали. В них було дуже багато хаотичності, але зрештою, коли вони зрозуміли, що є лише один єдиний міст, є оця хороша окружна дорога і можна пролітати, вони пролітали. Можливо це рятувало Іванків, не відомо. Можливо те, що керівник, керуючий директор точніше, не власник, керуючий директор цієї риб-жаби був на той час білорусом і його бачили часто в адміністрації, він щось ходив туди до москалів, щось там спілкувався. Багато хто говорив, що саме цей білорус хоче бути начальником чорнобильської народної республіки, можливо він намагався убезпечити Іванків як потенційну столицю цієї народної республіки. Багато дуже різних домислів і фактів і всього. Теща розповідає, що якийсь волхв давній обирав Іванків, і цей волхв з її роду і вона все чітко розповідає, скільки це років було тому, з якого він коліна і так далі. Тож на стільки чітко розповідає, що аж хочеться їй повірити. Тож можна вірити в будь-яку версію: чи в окружну, чи в білоруса, чи в волхва.

Вибачте, Ви кажете знімали, у вас був дрон?

Так, у нас був дрон. Це чоловік сестри моєї дружини. Ми з ним ходили, це його дрон, ми запускали його, це доволі простий, але надійний діджіай, невеликий, але у москалів є програма, яка має діджіай і вони всю інформацію можуть зняти з твого дрона, якщо вони його хакнуть. Через те все було дуже небезпечно. Ми ходили вздовж річки, ми ніколи з одного й того самого місця не пускали, ми запускали дрон максимально. Тільки він прокинувся, тільки ми його розбудили, ми відразу стріляли за річку і аж за річкою, це було надто швидкого пуску, він тільки починав рахувати геолокацію і він постійно рахував геолокацію запуску і геолокацію з того боку річки. Але звичайно це

мало рятувало, бо вони знайшли і акаунт, і так далі, щодо інформації, щодо фотографій, волонтерської діяльності. Це все ми змушені були або видаляти, або зливати на якісь носії і їх ховати. Бо ті люди у яких були обшуки і їх робили ФСБ, а це кілька наших друзів, знайомих, сусідів. Десь вони плутали, десь по якихось там випадкових адресах приходили, а до когось там і дуже адресно, то це був дуже, аж надто професійний обшук. Вони командою до двадцяти людей заходили одночасно з усіх боків на подвір'я перелазячи паркани, блокуючи додаткові виходи. Далі вони заздалегідь готувалися до цього проникнення. Виносили двері і робили неочікуваний вхід, перевертали все, клали людей, дуже агресивно стартували: «де шо, хто?» Вивертали, брали навіть брали фоторамки, виймали фотографії з фоторамок, перевертали, дивилися написи, «ти мені казав те се, а тут написано оце», треба було їм усе пояснювати. Але в кінці ці ФСБ-шники, коли виходили, то в основному робили «красивий», «шляхетний» жест. Наприклад, літній людині, друга нашого, друг тестя, в якого робили обшук, він каже після всіх цих знущань, катувань і наїздів, і так далі, старший, коли вони виходять і лишають після себе таку руїну, розвертається, тисне руку і каже: «Ну прасті, старік. Понімаєшь, война». Оця московська театральщина, театральщина в усьому.

Знущання в будь-яких випадках.

І от це саме театральне знущання, це дуже важливо, бо мені здається це суто російська характеристика. Ми наприклад повертаючись до того, що ми там знімали, ми поки у нас був зв'язок, а це десь днів сім, ми створили в телеграмі сітку по селах, вели російські колони, передавали від села до села: «проїхала, проїхала, проїхала, от така, така, саме вона», ми ідентифікували її, потім ми дроном, це крайня точка, ми проводжали її за міст і зливали цю інформацію нашим кільком підрозділам. Потім ці підрозділи, коли вже звільнили Іванків, і зайшли до нас, вони дуже дякували нам. Вони казали, що по цій інформації вони кілька колон лупанули, вони виїжджали маленькими мобільними групами саме в те місце, де в той час була колона. Знаючи все, не очікуючи, не перечікуючи десь там пару днів на морозі в місці, «проїдуть-не проїдуть», вони знали, де вона буде і вони бігом туди вилітали, лупили їх і зникали. Про театральщину, до чого я це все веду, один з таких людей, які теж там зливали цю інформацію, там два хлопці було. В них теж там своя точка спостереження була. Їх москалі якось злапали по наводці. І прийшли до одного з них і кажуть: «Ну от давай колісь, твій подельник вже розкрився, це ви там інформацію цю передаєте, ходите там знімаєте». Він звичайно віднекувався, вони йому прострелили ногу, але все одно він не видав ані

себе, ані того. Після того вони його «шляхетно» відпустили: «Добре, добре, нам здалося», або що. Він сів в машину, почав від'їжджати і вони з гранатомета влучили в його машину. Тобто навіщо, якщо ти хочеш вбити людину, то просто її вбий, знищ її. А от це «окей, окей, повірили, сідай до побачення» і потім вже там розстріляти, влучити або що. Це в їхньому дусі, в їхній природі. Так само з колоною машин, яку розстріляли градами за Іванковом. Не було гуманітарних коридорів і це дуже непокоїло і дуже депресувало людей, бо всі ці постійні напруги, що зараз приїде роснефть, рось то, рось сьо, зараз буде у вас росія, будете як казали: «Будете жити даже лучше чем в Крыму». Що за ідіотизм? «Даже лучше чем в Крыму»! Це ж да, є там якась сансара, є якийсь Крим, земля обітованная чи що. Не було гуманітарних коридорів, люди через це дуже непокоїлися, доводилося їх реально заспокоювати в цих хлібних чергах, пояснювати чому це неможливо. Бо зруйновані мости, бо те, бо се. Бо вивод треба робити аж через Житомирську область і так далі. Але це звичайно не всі розуміли, а хтось надто сильно емоціонував. І якось зібралось кілька машин, вони вирішили виїжджати в житомирському напрямку і їх пропустили через блокпост. Але зазвичай людей, які видно, що виїжджали, за блокпости не пускали. Якщо ти на велосипедику або пішки йшов, казав щось там: «мені в сусіднє село, мама там хворіє, або корова їсти хоче», таких людей пускали. Їх обшукували звичайно, якщо знаходили до речі мобільні телефони, то мобільні телефони розстрілювали. Ти мав пересуватися без мобільного телефона, це обов'язково. А якщо ти виїжджав видно, що з машиною, зі скарбом, зі всім своїм шматтям, із родиною, то такі машини не випускали з Іванкова, відповідно виїхати було не можливо, дозволяли виїхати лише в напрямку Білорусі. Кілька людей до речі цим скористались. От ця перша колона, яка зібралася в центрі Іванкова, кілька машин, поїхали через село Розважів, їх пропустили через розважівський блокпост, а потім після цього блокпоста їх розстріляли градом. Тобто це теж в характері москалів, ми не пускаємо, не пускаємо, ага вас багато, ах ви такі нахабні, щоб зібратися в купку і тіпа там можливо прочавити нас, взяти там на жалість, бо у вас там діти або що. Добре, окей, проїжджайте, проїхали, взяв трубочку: «Чуєш, Вася, стоїте? Розгорніть, будь ласка, от такий квадрат, отак, отак, ще до села не доїхали, швидкість така, довжина колони отака, тільки по нам не вжарте, все давай, удачной роботи». І звичайно дуже багато людей посікло, хтось там загинув, хтось в лікарню Іванківську потрапив, хтось втратив кінцівки і так далі. Це отака єдина спроба була гуманітарного самовільного коридору.

А славнозвісний музей Марії Приймаченко, він же в Іванкові знаходиться, правильно?

Так це не музей Марії Приймаченко, це краєзнавчий музей, але там зберігалися роботи Марії Приймаченко.

От власне за ці роботи, чи Вам відомо щось за них? Я пам'ятаю ще з самого початку була дуже дискусія про те, що туди потрапила, здається, якщо я не помиляюсь, у покрівлю, у кришу, і сказали, що він там загорівся, одні казали, що картини винесли, інші казали, що не винесли?

Там все просто, там все зрозуміло. Цей будинок знаходиться неподалік від нас, це теж в центрі. І коли в нього вгатили, то шмаття полетіло по нам, а якраз тоді родина, це один з перших днів, наші дуже лякалася, сиділи постійно в погребі, я стояв біля погребя і розповідав їм: «Це вильоти, це прильоти». І люди тоді ще були дуже сильно налякані й вони не розуміли. Головне розуміти, що відбувається, для того, щоб застосовувати логіку, а не емоції. Треба пояснювати людям, що це вильоти, а не прильоти. Це вже їхня територія і вони обстрілюють звідси. І цей бах страшний, від якого ви біжите ховатися, цей бах, який летить на жаль і несе смерть туди за двадцять кілометрів звідси, і відповідно це село Кухарі обстрілюють, або що. І вам немає необхідності зараз перебувати в погребі, але з цим всім потрібно звикнутися. Людина цивільна, мирна звичайно не готова до таких пертурбацій. Що виявляється, коли навколо лупить так, що хочеться закривати вуха, можна стояти і гратися, але згодом, коли це вже стало нормою, то діти так само гралися на вулиці і найменша доня, Свята, коли лупило сильно, вона підривалась і казала: «Бах близько». І тепер, коли щось іноді двері сильно лягнуть на другому чи якомусь поверсі, вона каже: «Бах далеко». А коли щось там близько, вона каже: «Бах близько». От, і все це до чого? Бо, коли ти згадуєш, то несе одразу. Про музей Марії Приймаченко. Всі сиділи і полетіло від того удару по музею, полетіло аж до нас, а це метрів п'ятсот, чотириста десь від музею, це доволі далеко. І з музеєм дивина та й годі. Справа в тому, що навколо немає ніяких більше музеїв, взагалі в усьому районі не має музеїв. Був якийсь музей ткацтва в селі Обуховичі, це дві кімнатки в культурному центрі, в будинку культури або що. Ми зі старшою донькою на моцик іноді сідаємо і намагаємось знайти якісь цікаві об'єкти, культурні, не культурні, природні пам'ятки, ландшафтні або що. І хочемо знайти якісь музеї і шукаємо в довідниках, немає ніяких музеїв. Це єдиний музей, який є на весь найбільший в Україні район. І насправді в нього навіть

не було, він не був штатною музейною одиницею. Він був підрозділом будинку культури. Це старий панський маєток, на основі нього зробили колись там музей, потім цей музей в 18 чи 16 році зробили хороший ремонт, але начиння лишилось те ж саме. Транспортна колона Іванківська, яка взяла участь у Чорнобильській трагедії, транспортна колона, яка воювала під час Другої світової. Не дуже такий аж надто цікавий краєзнавчий музей. І звичайно там зал з роботами Марії Приймаченко. Але це все одно єдиний музей на території. І цей приліт, а це був приліт ракети, де поруч живуть люди, які поставили собі камери спостереження і на двох камерах видно цей приліт, є це відео. Якраз з московської сторони, з москальського боку, там, де вони стояли. Тобто це не могла бути наша ракета, є чітке підтвердження. І навколо всі будинки, вся забудова, вони цілі. Нічого більше не прилітало. Це конкретно в цей будинок, не поруч, не в парк, нікуди, не вибуховою хвилею, а чітко в дах. Це як на мене ознака майже стовідсотково того, що хотіли влучити туди, куди і влучили. Вони хотіли знищити культурну пам'ятку, яка є в цьому районі, адже можливо, якщо вони мали на нього плани, він має бути денацифікований, деукраїнізований повністю, за їхніми думками. Роботи збереглися. Є певні шляхи чому це сталося. Справа в тому, що поруч в сусідньому будинку живе охоронець і заступник директора музею. Вони, коли почули цей вибух, вони вибігли, ця жінка вона руками вирвала ґрати з вікна, коли будинок вже горів. Я кажу: «О, Боже». Вона, коли мені це розповідала, не вона, а її чоловік, коли мені це розповідав, каже: «Вона своїми руками». Я кажу: «Вона, що супер вумен там чи що?», а він каже: «Та ні, погляньте як там наробили, халтура, воно там ледь тримається». Воно дійсно там поганенько тримається, але все одно, так звучить: «жінка руками вирвала ґрати», ну так і було, я нічого не прикрашаю, звучить красиво, але факт. І вона дуже така дієва, командир правильний, вона закинула трьох чоловіків всередину і решта, там ще кілька чоловіків, були на вулиці, виносили картини вже подалі від музею. Пощастило те, що картини зняли з того залу, де він був, а влучило взагалі в той зал, де були картини, саме в дах в тому місці, де були картини. І винесли їх в дальню кімнату, яка була якраз біля того вікна, через яке вони і зайшли. Вони були складовані біля того вікна всі разом. Їх було зручно взяти і швидко винести, що вони і зробили. Пожежа була дуже швидка і пожежні не виїхали, і вони б не встигли навіть, якби вони виїхали, бо був сильний вітер і від ракети сильно зайнялося і сильно вигоріло. Температура така, що зараз там ці залізні балки вони покручені, все скло воно зараз проплавлене як Муранське скло, щось там красиве там в середині цього скла. Пожежні не виїхали, бо в той час була в їхній частині містечка перестрілка, вони лежали там на підлозі і боялись там

голову підняти, а їм кажуть виїжджайте на виклик, звичайно командир прийняв рішення не ризикувати особовим складом. І за це на неї зараз теж дуже сильно женуть, ця жінка, пані Наталя, вона підполковник, очільниця місцевої служби ДСНС. На неї є певні дорікання, що вони не виїхали тоді. Але по-перше вони дійсно не встигли б, а по-друге вона і всі були дійсно сильно налякані. І всі не розуміли, а що під вистрілами і перестрілками можна їздити? Ні, тоді в перші дні всі максимально низько до землі перебували. Ну коротше, музей згорів, а роботи залишилися і їх весь час переховували, переховували по людях, передавали від людей до людей, щоб ніхто... Москалі не знали про ці роботи, але про всяк випадок це робили. І зрештою, коли сталася деокупація і ці роботи стали вимагати, вимагало міністерство культури, віддати їм, бо у вас тут ненадійно або що. Відповідь була, що ні, ви отримаєте роботи лише в форматі виставки в Іванкові, коли все буде відновлено, тоді прийдете і подивитесь на ці роботи. І там навіть міністр подавав судову скаргу на голову ,але вже вирішили, змирилися і забули.

Але роботи й досі перебувають у людей ? У Іванкові? Вони за межі Іванкова не виїжджали?

Я можу зараз говорити що завгодно, але люди, які їх переховують, говорять, що роботи перебувають за межами Іванківської ОТГ.

Я зрозуміла. Розкажіть, будь ласка, історію про Віктора, який викрав «Урал».

Віталій все ж таки здається, не Віктор. В мене теж Віктор Віталій, я постійно плутаю ці імена. Він все ж таки Віталій. Таких людей багато насправді тут. Я потім почав знімати про них і я знайшов ще кількох таких людей. Цілі банди старіков-разбойників, які творили з москальською технікою дива. Цей Віталік він специфічний, він страждає на алкоголізм звичайно. Але людина з хорошими руками щодо авто техніки. Я заходив до його обійстя, там шість чи скільки машин стоїть і він з тих машин збирає собі ще щось. Він з села Пироговичі. З його слів він вийшов на другий день війни, бачить стоїть москальська артилерія у нього через дорогу на його городі, не на його частині прибудинкової території, але на його городі. Стоїть артилерія, він почувався, пішов пішки в Іванків, посмикав військомат, посмикав міліцію, все закрито, скрізь москалі, зрозумів, пішов назад. Коли пішов назад з його слів зустрів наших хлопців з автоматом. Це добре. Сказав:

«Хлопці дайте автомат», вони йому сказали: «Іди там сам знайди. До речі он бачиш машина стоїть москальська, може там знайдеш». Він пішов до якоїсь москальської машини, це виявився «Урал», КУНГ. Він заліз туди, ключів не було, військові машини заводяться без ключів, за допомогою певних маніпуляцій, він ці маніпуляції знав, завів машину і поїхав. Він розповідав: «От я їду на цьому уралі і доїжджаю до села Сукачі...». Це найближче село від Іванкова до його села Пироговичі. Спочатку Сукачі треба проїхати, а потім Пироговичі. Він їде, каже: «Бачу блокпост москальський і стоять два БТР-и, перекрили дорогу». І він такий: «Що робити?». «Я їду далі собі на них, вони зрозуміли, що це наш, роз'їжджаються», проїжджає повз них. Це такий дядька собі метр в кепці, літній, одне око туди, одне око сюди, алкоголізм на обличчі, все видно, зрозуміло. Вони зрозуміли, що абсолютно він не якийсь там москальський водій або що. Його бачать, вони починають йому кричати, махати, він починає їм показувати непристойні жести, по газах і вперед. Вони на БТР і вперед за ним. Він по якихось там ярочках, горбочках, через те що місцевий проїхав, виїхав через лісочок і загубив їх. Тобто вони його загубили. Потім він заховав цей «Урал», переховував його з місця на місце, ще один там до речі Віталій теж допомагав йому теж ховати. А в КУНГу була зброя, гранатомети, мухи, кулемети, і в решті все це він потім переховував і віддав нашим хлопцям, коли ті прийшли. Точніше спершу прийшла поліція, яка там: «Що, где там машина, давай віддавай». Каже: «Яка машина? Ніякої машини немає. Звичайно, якщо ви отримали скаргу від москалів, що у нас такий то такий поцупив машину, то будемо говорити». Потім поліцейські пішли, прийшли вже з військовими і військові інакше повели розмову, кажуть: «Ну, дядьку, так і сяк – це хороша машина, нам знадобиться». Він: «О, інша розмова, давайте тоді говорити, ось вам, тримайте машину».

Яким був той день, коли прийшли українські військові на територію Іванкова? І якого числа це було?

Було 1-го квітня. Це був неймовірний день, звичайно. Це тепер не день дурачків, а це тепер найбільше свято, поки що, сподіваюся найбільше свято попереду, бо це буде свято української перемоги. В той день ми з дружиною були в дома, в черговому стані, все погано, ніякої надії, гидота і так далі. Прибігають сусіди з надто великими очима, але ти бачиш, що це очі вирячені не через страх, бо ці люди вже побували на підвалі. Ти знаєш чи чув як вона три дні по снігу і по бруду повзала за офіцерами, щоб вимолити свого сина,

щоб вони їй віддали і випустили з підвалу. І на третю добу такого само знущання вони все таки віддали їй сина. Ото прибігають вони з цими очима і кажуть, і ти розумієш, що зараз буде щось неймовірне. Вони кажуть це слово - «наші...». Ми схопилися одразу в чому були, побігли, дитину захопили, нікому не встигли зі своїх сказати, ті побачили, що ми побігли, теж дізналися, за нами побігли. Ми тільки вибігаємо на верхівку своєї вулиці, а там з бічної вулиці, з провулка, іде перший розвідник, до якого всі звичайно починають кидатися, добре, що здоровий дядько, бо напевне затоптали, за обіймали, розчавили його. І цей здоровий дядько починає щось розповідати: «Ну що ви та я тут за річкою насправді, я постійно тут за вами всіма слідкую, я все про вас знаю». І напевно, коли я виходив на вулицю в туалет, а не в хаті як нормальні люди, то він напевно теж це бачив. Я думав, що ніхто не бачив. От цей дядько великий починає давати цукерки рачок твоїй дитинці і ці фотки є. Потім всі побігли на площу. На площі люди співали на сцені гімн український, обіймалися всі, прапори підіставали. До речі, прапори постійно вішали вночі, москалі їх зрізали час від часу, за пару днів їх знов повісять. Москалі такі: «Аааа». Коли прапор наприклад на музичній школі, на школі мистецтв, на судові – вони висіли взагалі всю окупацію. Для мене це теж дуже дивно. Коротше, було велике єднання, велике свято людське, а потім поїхали, коли вже більш-менш звиклися з думкою, що ми вільні, сіли на машину і поїхали. Бо машину ми теж ховали весь цей час у сусідів, десь накиданими лахами, мішками, бо машини теж віджимали. Сіли на машину і поїхали кататися, дивитися, що сталося з містечком і селищем, бо хтось щось казав, але ти не знав чи точна ця інформація. Побачили цей міст зруйнований, який москалі, за день до того як вони виїжджали, жажнули. На тому боці вже підїхала перша машина з гуманітарною допомогою. Боже, дякую вам, але що робити, між нами вода? Хлопці бігом організувалися, ми взяли пилки, почали валити ліс, на ліс знайшли дошки, зродили кладки, такі намостки, для того, щоб можна було в ручну приносити. Там кілька кілометрів, довга така там та пойма, десь пару кілометрів, і ми переносили там на руках ці гуманітарні вантажі, організували машину тут, потім куди все везти. Організували, абсолютно логічно, гуманітарний штаб, він ще й досі працює. Але тепер звичайно менш гуманітарної потреби в цьому волонтерському штабі. І зараз там сітки робимо, кікімори і якісь там адресні допомоги чи то військовим, чи то цивільним. Тож ця традиція зародилась з першого квітня в Іванкові й зараз там живе.

Організували самі люди, так?

Фактично я і ще кілька людей. Ми організували. Бо ніхто не знав після того як закінчилася окупація що робити, їхати до Києва чи лишатися. Роботи все одно не має, можливо вона згодом буде, зараз її трошки є, але ми тоді не знали що буде. Їхати в Київ, приєднуватись до якоїсь волонтерської ініціативи, ну окей, можна. Але коли ти бачиш навколо себе людей, які потребують допомоги і ти бачиш неготовність державного апарату вирішувати ці питання, бо просто він не на стільки швидкий як людська ініціатива приватна. Ти розумієш, що це великий шмат роботи, але треба за нього братися. Ми взялися і дружина зараз більше цим займається, бо я пішов в Збройні Сили України, а вона більше штабом зараз рулить. Сьогодні навіть їй в адміністрації якусь там подяку вже вручили, якусь там грамоту, поплескали, букетик і так далі. Вона ще й досі цю ініціативу тримає правдами і не правдами, зараз це дуже важко важко тримати людей, просити їх залишатися, вони сидять, плетуть сітки і говорять: «В мене там на городі помідори в'януть, бадилля росте, але я оце спробувала вчора не прийти і розумію, що в мене не виходить». Бо вони всі дуже сильно емоційно заряджені, вони самі в шоці. І ці сітки, і що вони роблять, зараз цей волонтерський штаб, що рятують життя.

Тим більше всі знають задля чого це роблять. Скажіть, будь ласка, як особисто Вас змінили всі ці подій, от власне війна, в якомусь емоційному плані, моральному. Який Ваш душевний світ, скажімо?

Не знаю, напевно я дуже стійка людина або людина там, яка намагається передбачувати все те, що буде. Через те моє ставлення до москалів ніколи не зміниться і не змінилося і, яке воно було приблизно там в 14-12-13 моїх років, коли почалися перші розуміння історії України, коли почалися перші якість там пластові активності, ба навіть там в Полтаві ми зробили пластовий гурток, що було абсолютно нетипово для Полтави в ті роки, тільки Союз розпався. Про пласт знали тільки на заході України. Але все одно я завжди розумів хто такі москалі, що вони є для України і ніяких братських народів, це тільки катування, починаючи зі спалення першого Києва якимось там Боголюбським в 1200 там якомусь році і так далі. З того часу в нас не було миру ніякого. І всі ці розповіді – це лише один з елементів їхньої війни проти нас. Розповіді про братський народ. Тож ця окупація не змінила мого ставлення до москалів. Як я їх ненавидів тоді, так я їх ненавиджу і зараз. Просо зараз я їх ненавиджу трошки більше ніж тоді. Для того, щоб зрозуміти

хто такі москалі і мати цю ненависть в душі, тобі достатньо прочитати нехудожню літературу, звичайно, а будь-які свідчення: щодо Голодомору, щодо вирізаного Батурина чи Чигирини і так далі. Просто прочитай це і зрозумій в своїй уяві як це відбувається. І зрозумій хто це може зробити, чому це може зробити і що є всередині ця людина, що в неї за сутність. І після того ти ніколи не будеш себе обманювати. Через те я не певен, що я змінився. Я бачу, що так, дружина змінилась. Наприклад, вона стала більш емоційнішою, вона стала більш тендітною в моральному плані, більш ранимою. І я зараз там кілька разів пускав сльозу, але напевно, що все одно, якби в моєму житті були якісь значущі події, я про них би розповідав, я думаю, що можливо те ж саме зі мною сталося і це не обов'язково окупація зробили з мене там сльозливого когось. Просто через те, що там співпереживаєш, через те, що маєш там якусь симпатію, через те і стається це емоціонування. Так що я не певен, що я змінився, але це напевно нетиповий випадок.